

Opetusministeri Saramon kuuleminen 12.2.2021 klo 11.30 Eduskunnan Sivistysvaliokunta**Ajankohtaiset asiat varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä vapaan sivistystyön osalta**

Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä vapaan sivistystyön osalta valmistelussa seuraavat lainvalmistelukokonaisuudet, jotka on tavoitteena antaa eduskunnalle vuoden 2021 kuluessa:

- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain ja Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain muuttamisesta: Varaudutaan tekemään perusopetuslakiin ja Helsingin eurooppalaisesta koulusta annettuun lakiin muutoksia perusopetuksen turvaamiseksi, mikäli COVID19 epidemia pitkittyy. Voimassa oleva **perusopetuksen poikkeuksellisia opetusjärjestelyjä** koskeva säännös raukeaa 31.7.2021.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta: Tavoitteena **sitova mitoitus opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattoripalveluihin. Samalla tarkistetaan kuraattorin kelpoisuutta koskevat säännökset.**
- Hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatuslain muuttamisesta: Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi varhaiskasvatuslakiin **säännökset lapsen oikeudesta tarvitsemaansa pedagogiseen tukeen ja annettavan tuen rakenne.** Tarkoituksena on parantaa lapsen oikeutta saada tarvitsemansa pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa mahdollisimman varhain. Eduskunta on edellyttänyt (EV 67/2018 vp), että valtioneuvosto valmistelee varhaiskasvatuksessa tarjottavan tuen sääntelyä kattavana kokonaisuutena.
- Hallituksen esitys eduskunnalle perusopetuslain muuttamisesta: Tarkoituksena on **täsmentää ja korjata opetustoimen säännöksiä, jotta kiusaamiseen voitaisiin puuttua nykyistä paremmin** ja turvata kaikkien oppilaiden turvallinen oppimisympäristö. Hallituksen esitys on osa valtioneuvoston toimenpideohjelman toimia kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Hallituksen esitys liittyy osaltaan opetus- ja kulttuuriministeriön kiusaamisen vastainen toimenpideohjelman kehittämisehdotuksiin.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta: Hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti muutetaan varhaiskasvatuslaki niin, että **yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien toiminta tulee luvanvaraiseksi.** Esitys vahvistaa varhaiskasvatuksen laatua ja turvaa nykyistä paremmin lapsen oikeuden lain mukaiseen turvalliseen varhaiskasvatukseen. Lisäksi luvanvaraisuus yhdenmukaistaa varhaiskasvatuksen tuottamisen muun koulutusjärjestelmän kanssa.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamiseksi: Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia (884/2017) ja vapaasta sivistystyöstä annettua lakia (632/1998) siten, että **vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille olisi mahdollista tallentaa vapaan sivistystyön vapaatavoitteisen koulutuksen suoritustietoja ns. Koski-tietovarantoon.**

Muut ajankohtaiset toimet, Oikeus oppia –ohjelman toimet

- **Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun** kokeilulaki (1046/2020) tuli voimaan 23.12.2020 ja kokeilun kokeilukunnat päätettiin 20.1.2021. Kokeilukuntia on 148 kappaletta, joista osa toimii pelkästään verrokkikuntina. Kaksivuotista toimintaa tullaan järjestämään 105:ssä kunnassa. Kokeilun

tarkoituksena on vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa ja nostaa varhaiskasvatuksen osallistumisastetta. Kokeilun tarkoituksena on myös kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta, selvittää varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välisiä jatkumia, perheiden palveluvalintoja sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen. Kokeilun on tarkoitus antaa tietoa kaksivuotisen esiopetuksen valtakunnallista toimeenpanoa koskevaa päätöksentekoa varten, eli esiopetuksen laajentamista koko viisivuotiaiden ikäluokkaan. Kokeiluun osallistuu otos kahdesta ikäluokasta eli 2016 ja 2017 syntyneitä lapsia. Kokeilu alkaa syksyllä 2021 ja päättyy keväällä 2024. Opetushallitus on 8.2.2021 julkaissut kokeilun opetussuunnitelman perusteet, jossa huomioidaan erityisesti nuorimpien lasten erityiset kehitykseen ja kasvatukseen liittyvät erityispiirteet, ja tukee esiopetuksen järjestäjiä perusteasiakirjan toimeenpanossa. Näiden perusteiden pohjalta kokeiluun valitut kunnat laativat paikallisen opetussuunnitelman kokeiluun kuuluvia toimipaikkoja varten. Kokeilua seurataan ja arvioidaan.

- Opetus- ja kulttuuriministeriö on avannut 29.1.2021 haun erityisavustukseen **varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin ja laadun kehittämiseen** vuosille 2021-2022. Avustusta myönnetään yhteensä 67,2 miljoonaa euroa, josta 42,6 milj. esi- ja perusopetukseen ja 24,6 milj. varhaiskasvatukseen. Tasa-arvoavustus on tarkoitettu varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen toimintakulttuurin muutoksen, inklusion, oppimisen ja hyvinvoinnin, tasa-arvoisuuden, yhdenvertaisuuden, vuorovaikutuksen ja lähikouluperiaatteen vahvistamiseen. Lisäksi vahvistetaan oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämätöntä ja riittävän varhaista tukea.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö on avannut 2.2.2021 haun erityisavustukseen **esi- ja perusopetuksen oppilaiden digitaalisten taitojen kehittämiseen sekä digitaalisiin taitoihin liittyvän hyvän pedagogisen toiminnan kehittämiseen varhaiskasvatuksessa** vuosina 2021-2022. Avustus edesauttaa omalta osaltaan koronaepidemian vaikutusten tasoittamista vahvistamalla yhdenvertaisten digitaitojen kehittymistä varhaiskasvatuksessa ja esi- ja perusopetuksessa.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö on valmistellut yhteistyössä oikeusministeriön, sisäministeriön ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön kanssa laajan toimenpideohjelman **kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemisestä kouluissa ja oppilaitoksissa**. Ohjelman keinot ulottuvat kiusaamisen ehkäisemisen toimenpiteistä opettajien koulutukseen ja lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen erilaisin keinoin. Tavoitteena on varmistaa, että jokainen lapsi ja nuori saa käydä koulua turvallisesti. Taustalla ovat hallitusohjelman kirjaukset syrjimättömyydestä, jokaisen lapsen ja nuoren oikeudesta koskemattomuuteen sekä nollatoleranssista koulukiusaamiselle.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistämässä **sitouttavan kouluyhteistyön** valtakunnallisen mallin kehittämisen. Mallin tavoitteena on vähentää ja ennaltaehkäistä poissaoloja perusopetuksen 5.-9. vuosiluokilla ja luoda myönteistä, kouluun kiinnittymistä tukevaa koulun toimintakulttuuria. Tämä toteutetaan tukemalla 6,8 miljoonan euron valtionavustuksilla pilottihankkeita, tukemalla niitä kehittävän arvioinnin keinoin sekä valmistelemalla pilottien ja arvioinnin pohjalta valtakunnallinen malli poissaolojen ennaltaehkäisemiseksi. Sitouttavan kouluyhteistyön käynnistämisen kautta voidaan puuttua tehokkaasti myös koronatilanteen aiheuttamiin poissaoloihin perusopetuksessa.

Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen osasto

KEVÄTKAUDEN AJANKOHTAISIA ASIOITA: AMMATILLINEN KOULUTUS JA LUKIOKOULUTUS

Oppivelvollisuuden laajentaminen ja sen toimeenpanon tuki

Oppivelvollisuutta koskeva lainsäädäntö tuli voimaan hakeutumisvelvoitteen osalta 1.1.2021 ja muilta osin 1.8.2021. Uudistuksessa ollaan siirretty toimeenpanovaiheeseen. Keväällä 2021 valmistellaan säädökset koskien tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen rahoitusta. Nämä rahoitussäädökset tulevat voimaan 1.8.2022, kun tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäminen alkaa. Samoin kevään aikana valmistellaan uudistuksen edellyttämiä muutoksia asetuksiin, kuten esimerkiksi ammatillista koulutusta koskevaan asetukseen, opiskelijaksi ottamisen perusteisiin ja yhteishakua koskevaan asetukseen.

Oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon tukitoimet on käynnistetty yhteistyössä OPH:n kanssa. Tukitoimet käsittävät mm. koulutuksen järjestäjien neuvontaa ja ohjausta (mm. webinaarisarja, UKK-palsta, tukimateriaalit), viestintätoimia (mm. oppivelvolliset ja huoltajat, asiantuntijaviestintää), toimintatapojen kehittämistä (mm. nivelvaiheen ja opintojen aikaisen ohjauksen ja tuen toimintamallien kehittäminen, yhteisöllisyyden vahvistaminen, henkilökohtaistaminen), opetushenkilöstön osaamisen kehittämisen tukea sekä digitaalisten palveluiden kehittämistä (mm. oppivelvollisuuden valvontapalvelu). Tavoitteena on tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä uudistuksen sujuvassa toimeenpanossa. Tukitoimia halutaan toteuttaa yhteistyössä sidosryhmien kanssa.

Jatkuvan oppimisen uudistus

Jatkuvaa oppimista koskevat linjaukset hyväksyttiin joulukuun lopussa. Parlamentaarisesti valmisteltu uudistus sisältyy nykyiseen hallitusohjelmaan ja sen toteutus jatkuu myös lähivuosina. Jatkuvan oppimisen kehittämistä ohjaavat linjaukset liittyvät oppimiseen osana työelämää, jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmään ja palvelujen saavutettavuuteen. Linjauksissa nimetään keinoja ja tukitoimia, joilla pyritään varmistamaan, että kaikki työkäiset voivat kehittää osaamistaan. Koulutus- ja työllisyyspalveluja kehitetään kokonaisuutena, sillä uudistuksella halutaan vastata erityisesti työelämän muutoksista aiheutuviin osaamistarpeisiin.

Jatkuvan oppimisen uudistuksen linjausten toimeenpano jatkuu keväällä 2021. Uudistusten toteuttamisesta valmistellaan tarkempi toimeenpanosuunnitelma kevään aikana. Rahoitustarpeista sovitaan julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvioiden yhteydessä sovittaen ne yhteen muiden menotarpeiden kanssa. Tarkoitus on, että jatkuvan oppimisen tavoitteiden seuranta sisällytetään valtion talousarvioprosessiin.

Palveluiden tueksi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmässä tarvitaan koordinaatiota ja rakenne, jolla voidaan edistää osaamisen kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa, ennakoida osaamistarpeita, uudistaa ja hankkia osaamispalveluita sekä tukea alueiden yhteistyörakenteita. Hallitus valmistelee tähän rooliin esitystä jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta, joka aloittaisi toiminnan syksyllä 2021. Asiaa koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa Eduskunnalle huhtikuussa. Uudistusten toteuttamisesta valmistellaan tarkempi toimeenpanosuunnitelma kevään 2021 aikana. Rahoitustarpeista sovitaan julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvioiden yhteydessä sovittaen ne yhteen muiden menotarpeiden kanssa. Eduskunta tulee seuraamaan jatkuvan oppimisen tavoitteiden saavuttamista.

Jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuus

Osana jatkuvan oppimisen uudistusta kehitetään myös digitaalisia palveluita, joilla parannetaan kansalaisten ja työelämän mahdollisuuksia vastata muutoksiin työmarkkinoilla niin koronaepidemian palautumisvaiheessa kuin pidemmällä aikajänteellä. Tavoitteena on kehittää kaikki koulutusasteet kattava jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuus, joka muodostuu toisiinsa kytkeytyvistä älykkäistä sähköisistä palveluista, kuten osaamisen kartoitus- ja tunnistamispalveluista, ohjauspalveluista, koulutuksen hakupalveluista sekä tarjontapalveluista sekä näihin kytkeytyvistä tietovarannoista. Uudistuksessa mahdollistetaan samalla myös palveluiden tarvitsemien tietojen tehokas hyödyntäminen. Tällaisia ovat erityisesti jatkuvaa oppimista tukevat tietovarannot sekä työmarkkina/työelämä- ja ennakointitiedot. Jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuus rakentuisi sekä olemassa olevien palveluiden ja niiden taustatietovarantojen (Opintopolku, Työmarkkinatori), sekä täysin uusien palveluiden, (esim. ohjaus ja kartoituspalvelu) tietovarantojen ja omadataratkaisujen varaan. Ne rakennetaan aidosti ihmisten ja työelämän tarpeisiin, hallinnonalojen rajat ylittäen.

Rakennettava palvelukokonaisuus tukee jatkuvan oppimisen uudistuksen tavoitteita ja uusien palvelurakenteiden toimintaa ml. jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen toimintaa, monialaisten palveluiden kehittymistä, koulutuksen saatavuutta, kansalaisille ja työntekijöille suunnattujen ohjauspalvelujen kehittämistä sekä alueellisten palveluekosysteemien vahvistumista.

Palveluita kehitetään siten, että palvelukokonaisuus olisi kokonaisuudessaan käyttöönotettavissa vuoden 2023 loppuun mennessä. Uusia palveluita otetaan asteittain käyttöön vuosien 2021-2023 aikana. Samassa yhteydessä tehdään palveluiden käyttöönoton edellyttämiä tarvittavia säädösmuutoksia. Rahoitusta uudistuksen toteuttamiseen pyritään saamaan mm. EU:n elpymis- palautumistukivälineestä (RRF).

Oikeus osata –ohjelma (ammattillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelma)

Ammattillisen koulutuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelma eli **Oikeus osata –ohjelma** käynnistettiin viime kesäkuussa ja useita merkittäviä kehittämishankkeita käynnistyi jo syksyllä ja tämän vuoden alusta. Ohjelmaa toteutetaan tiiviissä yhteistyössä OPH:n kanssa. Syksyllä saatiin toteutettua laaja avustushaku OPH:n toimesta. Kehittämisrahoitusta myönnettiin yhteensä noin 19 miljoonaa euroa 42 laajalle hankkeelle. Kaikkiaan ohjelmaan on käytettävissä vuosien 2019-2022 aikana yli 270 miljoonaa euroa määrärahoja. Valtaosa tästä (250M) kohdentuu opetuksen ja ohjauksen määrän lisäämiseen.

Ohjelman toteuttaminen jatkuu tänä vuonna. Alkuvuodesta jaetaan 80 miljoonaa euroa opetuksen ja ohjauksen lisämäärärahoja ammatillisen koulutuksen järjestäjille. Haku käynnistyy helmikuussa. Lisäksi ohjelman puitteissa on tarkoitus käynnistää lisää kehittämistoimia syksyllä sekä käynnistää alkuvuoden aikana useita hallitusohjelmassa linjattuja selvityksiä, kuten ammatilliseen koulutukseen soveltuvan positiivisen erityiskohtelun mallin selvittäminen sekä selvitys opiskelijoiden mahdollisuuksista opiskella kokonaisuuksia sekä lukiossa että ammatillisessa koulutuksessa.

Lukion laatu- ja saavutettavuusohjelma

Lukion laatu- ja saavutettavuusohjelma käynnistetään keväällä 2021. Ohjelmaan on varattu rahoitusta yhteensä 15 miljoonaa euroa, josta kuluvalle vuodelle 5 miljoonaa euroa.

Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelma on osa pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman toimeenpanoa. Ohjelma vastaa osaltaan toimintaympäristön muutosten aiheuttamiin haasteisiin ja uusiin vaatimuksiin laadukkaan lukiokoulutuksen toteuttamisessa. Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelma tukee hallituksen keskeisten tavoitteiden, kuten oppivelvollisuuden laajentamisen ja jatkuvan oppimisen uudistuksen valmistelua ja toimeenpanoa. Ohjelma kytkeytyy lisäksi muihin kehittämisohjelmiin kuten ohjauksen kehittämisohjelman toteuttamiseen.

Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelman toteuttamisen periaatteina ovat vahva sidosryhmäyhteistyö ja toimijoiden osallistaminen sekä verkostomaisen toiminnan ja yhteistyön vahvistaminen. Lisäksi tuetaan lukiokoulutuksen yhteistyötä perusopetuksen ylempien luokkien, ammatillisen koulutuksen, korkeakoulujen, työelämän sekä muiden yhteiskunnan toimijoiden kanssa.

Ohjelman toimenpiteet täsmentyvät laatustrategian laatimisen ja sidosryhmäyhteistyön myötä.

Kiusaamisen ehkäisemisohjelma

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti tammikuussa kiusaamisen ehkäisemisohjelman yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön sekä oikeusministeriön kanssa. Ammatillisen koulutuksen osalta ohjelman toimia toteutetaan osana oikeus osata -ohjelmaa ja lukiokoulutuksen osalta osana keväällä käynnistyvää lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelmaa. Oikeus osata -kehittämisohjelmassa luodaan toimintamalleja vertaisohjauksen ja ryhmäohjauksen tueksi sekä kehitetään ja levitetään nuorisotyön ja oppilaitosten yhteistyömalleja opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemiseksi. Lukion laatuohjelmassa tullaan vahvistamaan opiskeluhyvinvointia, yhteisöllisyyttä ja ryhmään kuulumisen tunnetta sekä opiskelijan saamaa oikea-aikaista ohjausta sekä muuta opinnoissa tarvittavaa tukea. Opintokamu jatkokäyttöä valmistellaan opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisen työkaluna toisella asteella.

Osana kiusaamisen ehkäisemisohjelman toimeenpanoa muutetaan lukiolain 40 §:ää ja ammatillisesta koulutuksesta annettua lain 80 §:ää siten, että niissä säädettäisiin vastaavasti kuin perusopetuslaissa opettajan tai rehtorin velvollisuudesta ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanon arviointi

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti syksyllä 2020 laajan selvityksen jonka puitteissa arvioidaan ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanon tilaa. Selvityksen tavoitteena on antaa tietoa ammatillisen koulutuksen uudistuksen etenemisestä ja arvioida toimeenpanoa erityisesti ammatillisen koulutuksen laadun varmistamisen sekä opiskelijoiden yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon näkökulmasta. Tuloksia hyödynnetään ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelmaan kohdennetun rahoituksen suuntaamisessa ja kehittämisohjelman vaikuttavuuden arvioinnissa sekä järjestäjien ohjauksessa. Samassa yhteydessä kootaan tietoa koronavirusepidemian vaikutuksista. Tietoa hyödynnetään kokonaiskuvan hahmottamiseksi koronavirusepidemian vaikutuksista koko toisen asteen koulutukseen.